

Araştırma Makale / Research Article

Geliş Tarihi / *Received*: 30.03.2018• Kabul Tarihi / *Accepted*:06.05.2018

Siyasal Katılım Bağlamında Hollanda'da Yerleşik Yabancıların Yerel Seçimlerde Oy Kullanma ve Seçilme Hakları

Gökhan DÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi

Bitlis Eren Üniversitesi-Kamu Yönetimi Bölümü-Bitlis-Türkiye

ORCID: 0000-0002-3332-2634

gdonmez@beu.edu.tr

Öz

Yerleşik yabancıların özellikle yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkı konusu üzerine çok sayıda uluslararası yayın bulunmaktadır. Hollanda'daki yerleşik yabancıların yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkını ortaya koymayı amaçlayan bu makalede, öncelikle yabancı yerleşiklerin yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkının kullanılmasında ülke uygulamalarının sınıflandırılması yapılmış, sonrasında konu Hollanda özelinde ele alınmıştır. Hollanda idari yapısı, Anayasası ve Seçim Kanunu incelenerek, Göçmen Entegrasyon Politikası İndeksine göre, Hollanda'daki yerleşik yabancıların yerel seçimlerde oy verme ve aday olma hakkı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yerleşik yabancı, Göçmen, Oy kullanma ve seçilme hakkı.

Voting And Election Rights In Local Elections Of Foreign Residents In The Netherlands For Political Participation

Abstract

There are many international publications on the subject of right to vote and stand for elections of foreign residents. In this article which aims to present the rights of foreign residents to vote and stand for elections, firstly, classification of several country applications of the rights of foreign residents to vote and stand for elections in local level done, and the subject is examined particularly in Netherlands. Administrative structure, constitution and election law of Netherlands is analyzed and the right to vote and stand for elections of foreign residents in Netherlands is examined in accordance with immigrant integration policy index.

Keywords: Foreign resident, Immigrant, Right to vote and stand for elections.

GİRİŞ

Yerleşik yabancılar yerel siyasetten etkilenmekte ancak yerel siyasetin biçimlenmesinde karar alıcı olamamaktadırlar. Bu noktada yerleşik yabancıların yerelde siyasete katılmaları hem onlar açısından hem de o ülkede yaşayan vatandaşlar açısından beraber yaşamayı kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nde yerleşik yabancılar ile ilgili düzenlemeler olsa da yerleşik yabancıların yerelde siyasete katılımı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Yontar, 2011: 57).

Avrupa Konseyi'nin 1992 yılında almış olduğu Kararı'nda¹ az sayıda Avrupa devletinin yerleşik yabancılar yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkını tanıyarak siyasete katılma imkânı verdiği belirtilmektedir. Ayrıca Karar'a göre, Avrupa ülkelerinin bazıları, Avrupa'ya eski kolonilerinden göçmen olarak gelenlere vatandaşlık verirken kolaylık sağlamakta, bazı ülkeler ise vatandaşlık konusunda Avrupa'ya gelen göçmenlere zorluk çıkarmaktadır (Yontar, 2011: 57).

Bazı ülkeler, demokrasinin bir gereği olarak uzun süredir ikamet eden yerleşik yabancılar, yerel düzeyde seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkı vermektedir. Hollanda bu hakkın tanındığı ülkelerden birisidir. Bu çalışmada öncelikle yerleşik yabancıların yerel seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkı konusu açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra sırasıyla yabancılar siyasî hakların tanınmasında ülke uygulamalarının sınıflandırılması yapılmıştır. Hollanda'nın yönetim yapısı, Hollanda mevzuatına göre göçmenlerin yerel düzeyde seçme seçilme hakları Anayasanın yanı sıra Hollanda seçim kanunu da temel alınarak incelenmiş ve son olarak Göçmen Entegrasyon Politikası İndeksine (MIPEX) göre Hollanda'nın konu özelinde değerlendirilerek sonuç bölümüne ulaşılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın konu özelinde daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle yabancı, yerleşik yabancı, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanacaktır.

Yerleşik Yabancı

Yabancı kavramı ve yerleşik yabancı kavramları arasında farklılık vardır. Sözlük anlamı olarak “*başka bir ülkeden, başka bir ulustan olan (kimse) ya da başka bir ülkeyle, başka bir ulusla ilgili, ona özgü olan (şey).*” tanımlanan yabancı (TDK, 2018) kavramına karşın yerleşik yabancı Avrupa Konseyi'nin Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Yaşama Katılımına Dair Sözleşmesi'nde “*devletin uyruğunda olmayan ve bu devletin topraklarında yasal olarak ikamet eden kişi*” olarak tanımlanmıştır (Yontar, 211: 11; Erat, 2013: 280). Yerleşik yabancıları;² “*daha önce o ülkede ikamet etmemiş ve o ülkenin vatandaşı olmadığı halde, hayatının*

¹ Avrupa Konseyinin 1992 tarih ve 236 sayılı Avrupa Çok Kültürlü Entegrasyon için Yeni Bir Belediye Politikası ve Frankfurt Deklarasyonu'na İlişkin Kararı.

² Bu tanım yapılırken, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu'nun, Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu, isimli yayınının yaptığı tanım göz önüne bulundurulmuştur.

belli bir dönemde o ülkeye yerleşen, mal-mülk edinen veya uzun süreliğine kiralayan ve yılın en azından yarısından fazlasını o ülkede geçiren kimse” olarak da tanımlanabilir (USAK, 2008; Özgürel, Avcıkurt, 2018: 199).

Göçmen

Göçmen, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “*kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk)*” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Ancak göçmen kelimesinin hukukta kullanımı farklıdır. 5543 sayılı İskân Kanunu’nun 3. maddesinin d. fıkrasına göre göçmen, “*Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Mülteci ve Sığınmacı

İltica etmek kökünden gelen mülteci kelimesi, sözlük anlamıyla sığınmacı kelimesiyle aynı anlamda kullanılmaktadır (TDK, 2018). İki kavram arasındaki farkın kapsamda olduğu belirtilmektedir. Çeşitli sebeplerle ülkesini terke etmek zorunda kalan ve sığınma isteyen kişi henüz ikamet izni verilmesi için kendinden istenen kıstasları sağlayamamışsa, Hollanda sığınma prosedürüne göre sığınmacı veya sığınma arayan statüsündedir. Diğer taraftan, ikamet için gerekli kıstasları sağlamışsa mülteci statüsündedir (Koca, 2002: 10; Yontar, 2011: 9). Buna göre, iki kavram arasındaki en temel fark, “*mülteci durumundaki yabancının sığındığı ülkede resmen bu statüde kabul edilmesine ve kendisine imkânlar sağlanmasına karşılık, sığınma arayanlarda henüz böyle bir kabul ve buna bağlı olarak kendisine imkân sağlanması durumu bulunduğu*” düşüncesidir (Yontar, 2011: 9).

YERLEŞİK YABANCILARIN YEREL SEÇİMLERDE OY KULLANMA VE SEÇİLME HAKKI

Bir görüşe göre dar anlamıyla siyasî hak, sadece seçme ve seçilme hakkıdır (Borchard, 1914: 63; Öztürk, 2013: 128). Diğer bir görüşe göre de, ilk ve en önemli insan hakkı, siyasî haklar olarak da nitelendirebileceğimiz seçme ve seçilme hakkı ile kamu hizmetinde çalışma hakkıdır (Tiburcio, 2001: 177-178; Öztürk, 2013: 129). Siyasî haklar ya da katılma haklarına aynı zamanda vatandaşlık hakları da denmektedir (Gözler, 2015: 112). Dolayısıyla kural olarak sadece vatandaşlara tanınmış ve ülke içinde yaşayan yabancılara verilmemiştir. Milletlerarası düzenlemelere (Tiburcio, 2001: 180) bakıldığında da siyasî hak ve siyasî faaliyet kavramlarının ayrımını yapmak güç olduğundan dolayı, siyasî hakkın kapsamı seçme-seçilme hakkı ile kamu hizmetlerinden yararlanma hakkı ile sınırlı tutulmuştur (Tiburcio, 2001: 182; Öztürk, 2013: 130). Örneğin, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi “*Herkes,...., ülkesinin yönetimine katılma faaliyetine katılma hakkına sahiptir*” diyerek konuyu vatandaşlıkla sınırlandırmıştır (md. 21). Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi’nde de yasa yapma hakkını sadece vatandaş olanlara tanımıştır (md. 6). 20 Şubat 1928 tarihli

Yabancıların Hukukî Durumuna Dair 1928 Havana Sözleşmesinde de, siyasî faaliyette bulunma hakkı sadece ülke vatandaşlarına tanınmış, ülke içinde yaşayan yerleşik yabancıların siyasî faaliyetlerde bulunmasının yasaklandığı belirtilmiştir (md. 7). Her ne kadar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin yürürlüğe girmesiyle oy kullanma hakkının genişletilmesi konusunda birçok ülkenin görüşlerini daha açık bir şekilde ifade etmeye başladığı belirtilmişse de (Groenendijk, 2008: 6; Öztürk, 2013: 132)³, AİHS’in yabancıların siyasal etkinliklerinin kısıtlanması başlıklı 16. maddesine göre, ifade özgürlüğünün ifade edildiği 10. maddesi, toplantı ve dernek kurma özgürlüğünün ifade edildiği 11. maddesi ve son olarak ayrımcılık yasağının ifade edildiği 14. maddelerinin hiçbir hükmü yabancıların siyasî etkinliklerinin kısıtlamayacağı anlamını taşımamaktadır. Diğer taraftan, Kişisel ve Siyasî Haklar Uluslararası Sözleşmesi de; “*Her vatandaş, makul olmayan sınırlamalara tabi tutulmaksızın doğrudan veya seçilmiş temsilciler aracılığıyla kamu hizmetlerine katılma; ... hakkına haizdir*” hükmü ile bu hakları, sadece vatandaşlarla sınırlandırmaktadır (Öztürk, 2013: 133).

Konumuzla ilgili olarak en çok önem arz eden uluslararası düzenleme ise Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Hayatına Katılma Sözleşmesi’dir. Sözleşme Strazburg’da, Avrupa Konseyi’ne üye olan ve olmayan devletler için 5 Şubat 1992 tarihinde imzaya açılmıştır. Ancak Sözleşme’nin yürürlüğe girebilmesi için en az 4 üye devletin onaylaması koşulu bulunmaktaydı. Sözleşmeyle ilgili bu koşul, 1 Mayıs 1997 tarihinde yerine getirilmiş ve bu tarih itibariyle yürürlüğe girmiştir. Sözleşme yerleşik yabancıyı, “*Devletin vatandaşı olmayan ve o devlet sınırları içerisinde yasal olarak bulunan... mukim yabancı (yerleşik yabancı)...*” olarak tanımlamıştır. Sözleşme’nin, “*Yerel Seçimlerde Oy Hakkı*” başlığını taşıyan C kısmının 6. maddesinde, sözleşmeye taraf devletlerde yaşayan bütün yerleşik yabancılara, sözleşmeye taraf ülke vatandaşlarının tabi olduğu yasal koşulları yerine getirmek kaydı ve ilgili devlette 5 yıl süreyle ikamet koşulunu sağlaması şartı ile yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını diğer bir ifadeyle yerel seçimlerde oy kullanma ve seçimlerde aday olabilme hakkını taahhüt etmektedir.

YABANCILARA SİYASÎ HAKLARIN TANINMASINDA ÜLKE UYGULAMALARININ SINIFLANDIRILMASI

Yabancılara siyasî hakların tanınmasıyla kastedilen dar anlamda siyasî hak tanınmasıdır. Dar anlamda siyasî hakkı, yukarıda sadece seçme ve seçilme hakkı olarak tanımlamıştık. Yoksa burada vatandaşlık, dilekçe, siyasî partiye katılma gibi bütün siyasî hakları içine alan bir hak tanıma kastedilmemektedir.

Yabancılara siyasî haklar tanınması ile ilgili olarak çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalar üç kategoride toplanmaktadır. Birinci kategoriye göre, yerleşik yabancıların bulunduğu ülke, yabancıya hem yerel

³ Kişisel ve Siyasî Haklar Uluslararası Sözleşmesi 16 Aralık 1966 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

seçimlerde hem de genel seçimlerde oy kullanma ve aday olma hakkı tanırken, ikinci kategoriye dâhil ülkelerde yalnızca yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını tanınmaktadır. Üçüncü kategoriye dâhil olan ülkelerde ise, yabancıların siyasî haklar verilmemektedir.

Earnest bu sınıflandırmayı; “*yabancıya hiç siyasî hak tanınmaması, sadece yerel seçimlerde seçme hakkı tanınması, yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınması, yabancıya hem yerel hem genel seçimlerde seçme hakkının tanınması, tüm yerleşik yabancılara hem yerel hem genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınması*” şeklinde yapmaktadır (Earnest, 2008: 21; Öztürk, 2013: 135).

Diğer taraftan bu sınıflandırmaların yanında, yerleşik yabancılara yerel seçimlerde oy kullanma hakkını savunan görüş ve gerekçeleri ile oy kullanma hakkı tanınmasına karşı olan görüş ve gerekçelerini de incelemek gereklidir.

Birinci tip görüşe göre; demokrasilerde siyasî kararlara katılmanın en tesirli yönteminin yapılacak seçimlerde oy kullanmak ya da aday olarak iştirak etmek olduğu inancıdır. Çünkü hiç kimse uzun süre siyasî kararlara katılmaktan yoksun bırakılmamalıdır (Waldrauch, 3; Öztürk, 2013: 136). Bu görüşü savunanların dayanak noktası ise (Rosberg, 1978-1979: 91 vd.); yabancıların vatandaşlar ile aynı yükümlülükleri yerine getirmek zorunda olmaları, diğer bir ifadeyle eşit yükümlülük ilkesi (Öztürk, 2013: 136) ve toplumda yaşayan yabancı nüfusunun artışının, onları karar verme sürecinden uzak tutmayı zorlaştıracağı ve bundan dolayı vatandaşlar ile yabancılar arasındaki ayrımın zamanla ortadan kalkacağı ve devletlerin yabancı ile vatandaşa eşit davranmak zorunda kalacağı iddiasıdır (Groenendijk, 2008: 5; Öztürk, 2013: 137). Ayrıca, yabancılara oy hakkının verilmesinin onların siyasete katılımını teşvik edeceği ve yaşadıkları toplumla bütünleşme sağlayacağı yönündeki inanç ise bir diğer gerekçedir (Groenendijk, 2008: 5; Öztürk, 2013: 137). Waldrauch da, yabancıların oy kullanmasını demokrasinin bir gereği olarak yansıtmakta ve bu hususun yabancılara oy kullanma hakkının tanınmasının temel dayanaklarından biri olduğunu belirtmektedir (Waldrauch, 3; Öztürk, 2013: 137). Ayrıca yabancılara oy hakkının verilmesiyle toplumun yerleşik yabancıları benimsemesi sağlanır. Vatandaşlığın yetkili makam kararı ile kazanılmasını cesaretlendireceği için yabancılara oy hakkının sağlanması bir diğer dayanak noktasını teşkil etmektedir (Groenendijk, 2008: 5; Öztürk, 2013: 138).

İkinci tip görüş yani yabancılara yerel seçimlerde oy hakkı tanınmasına karşı olan görüşe göre, yabancılar oy kullanma ve seçilme hakkını vatandaşlığı kazandıktan sonra kullanılmalıdır. Şayet vatandaşlık kazanılırsa artık yabancılardan da söz edilemeyecek dolayısıyla bir yabancıya siyasal hakkın verilir verilmemesinin de bir önemi kalmayacaktır (Hayduk, 2006: 72; Öztürk, 2013: 138). Ancak bu hususla ilgili olarak vatandaşlığın kazanılmasının ne kadar zor ya da kolay olduğuna bakılması gerekmektedir. Kaldı ki vatandaşlığın kazanılması kolay olsa bile bu her zaman yeterli olmayacaktır. Zira vatandaşlığı kazanan birey daha

önceki vatandaşlığını kaybederse ciddi bir şekilde kimlik kırılması yaşayabilecektir. Dolayısıyla yabancıları devamlı olarak karar almaktan dışlamak siyaseten gerçekçi bir hareket tarzı değildir (Hayduk, 2006: 81).

Yabancılara oy kullanma hakkının tanınmaması görüşünün diğer bir gerekçesi, yabancıların bu konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı savıdır (Rosberg, 1978, 1979: 104; Hayduk, 2006: 78; Öztürk, 2013: 141). Bu savı da yeterli dil bilgisine sahip olmadıkları gerekçesiyle desteklemektedirler (Rosberg, 1978, 1979: 106; Öztürk, 2013: 141). Ancak yabancılar pek tabii seçimleri kendi dillerinde takip edebilir (Öztürk, 2013: 141) ve çevresindeki o ülke vatandaşlarından bilgi alabilirler.

Yabancılara oy hakkının tanınması ile ilgili olarak ülkeden ülkeye çeşitli farklılıklar olduğunu belirtmiştik. Yukarıda yapılan sınıflandırmalardan farklı olarak bazı ülkeler, ülkenin belli bölgelerinde yerleşik yabancılara oy kullanma haklarını verdiği bazılarının da bu hakları yalnızca belli ülke vatandaşlarına tanıdığı belirtilmektedir (Yontar, 2011: 60). Bu söylediklerimizin yanında Malavi, Uruguay, Şili ve Yeni Zelanda, genel seçimler de dâhil olmak üzere, vatandaş-yerleşik yabancı ayırımı yapmaksızın hem yerel seçimlerde hem de genel seçimlerde oy hakkı tanımaktadırlar (Earnest, 2008: 32). Ayrıca kendi topraklarındaki bütün yerleşik yabancılara yerel düzeyde seçme ve seçilme hakkı tanıyan ülkeler bulunmaktadır (Yontar, 2011: 61).⁴ Bu ülkelerin bazılarında yerel düzeyde seçme ve seçilme hakları farklı ikamet süresi koşullarına bağlıdır. Örneğin, Yeni Zelanda'da en az altı ay, Malavi'de yedi yıl, Uruguay'da on beş yıl, Şili'de beş yıl, (Earnest, 2008: 32; Öztürk, 2013: 149) konumuz olan Hollanda'da da en az beş yıl ikamet etmek gerekmektedir (Yontar, 2011: 61).

Yukarıda belirtilenlere göre her ülke kendi tarihsel, kültürel, siyasal, coğrafi koşullarından hareketle, yerleşik yabancılara yerel düzeyde sadece oy kullanma ve seçilmeyi de içine alacak şekilde bu siyasî hakları tanıyıp tanınamasıyla birbirinden farklılaştırmaktadır (Yontar, 2011: 61).

Avrupa Konseyi'nin Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Yasama Katılımına Dair Sözleşmesi'ni imzalayan on üç üye bulunmaktadır. Ancak bunu onaylayarak yürürlüğe sadece dokuz üye (Council of Europe, 2018)⁵ sokmuştur. Sözleşmeyi imzalayarak yürürlüğe sokan dokuz devletin deklarasyonu (Council of Europe, 2018) pozisyonlarının netleşmesi bakımından önemlidir. Bizim konumuz olan Hollanda da Sözleşmeyi hem imzalamış hem de yürürlüğe sokmuştur (Yontar, 2011: 62).

⁴ Bu ülkelere örnek olarak, Finlandiya, Danimarka, Belçika, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, Estonya, Macaristan, Litvanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İzlanda, Norveç ve Yeni Zelanda verilebilir.

⁵ Bu ülkeler, Arnavutluk, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, İzlanda, İtalya, Hollanda, Norveç ve İsveç'tir.

Tablo 1: Yabancıların Yerel Düzeyde Oy Kullanma ve Seçilme Hakları: Hollanda Açısından Genel Ulusal Düzenlemeler

ÜLKE	Düzenleme	Temsil Kurumu	Oy Verme Hakkı: Koşullar			Kayıt: Başvuru gerekiyor mu?	Yerleşik Yabancı Seçilebilir mi?
			Tüm Ülke Vatandaşları için	Minimum yerleşiklik	Diğer Koşullar		
Hollanda	2002 tarihli Hollanda Krallığı Anayasası, 1989 tarihli Seçim Yasası	Belediye Meclisi	Evet	5 Yıl	Kesintiye uğramamış yasal yerleşiklik (1997'den öncesi için yasal yerleşiklik)	Hayır, Otomatik	Evet

Kaynak: (Yontar, 2011: 63-69.)

HOLLANDA'NIN YÖNETİM YAPISI

Hollanda Krallığı parlamenter hükümet sistemini uygulayan Anayasal bir monarşidir. Ülkenin başında Kral Willem-Alexander bulunmaktadır. Kral yürütme görevini Bakanlar Kurulu ile birlikte yerine getirmekte ve yürütmenin sorumsuz kanadını teşkil etmektedir (Önder, 2005: 38). Bakanlar ise sorumlu kanadını teşkil etmekte ve çalışmalarından dolayı parlamentoya karşı sorumluluk taşımaktadır. Bakanlar Kurulu üyeleri parlamento üyesi değildir. Hollanda Krallığı Anayasası'nın 81. maddesine göre hükümet ve parlamento kanunları birlikte yapmaktadırlar. Parlamento, Temsilciler Meclisi ve Senato'dan oluşan iki meclisli bir yapıdadır (IPU, 2018). Temsilciler Meclisi, 150 üyeden oluşmaktadır. Temsilciler Meclisi üyeleri halk tarafından dört yıllığına seçilir (IPU, 2018). Hollanda Parlamentosu'nun ikinci kanadını oluşturan Senato 75 üyeden oluşur ve il meclislerince dört yıllığına seçilir (IPU, 2018). Kanun tasarıları Temsilciler Meclisi tarafından teklif edilir. Senato ise kanunlarda değişiklik yapma hakkına sahiptir. Senato, kanun tasarılarını ya kabul eder ya da reddeder (Statistical Yearbook of the Netherlands 2004: 381).

Hem Temsilciler Meclisi (IPU, 2018) üyeleri hem de Senato (IPU, 2018) üyelerinin Hollanda vatandaşı olmaları gerekmektedir. Adaylık şartlarını yerine getirmeleri, 18 yaşını doldurmuş olmaları ise diğer gereklilerdir. Hollanda'da genel oy hakkı ise 1919'da yasalaşmışsa da oy kullanma zorunluluğu 1970 yılında kaldırılmıştır (Statistical Yearbook of the Netherlands, 2004: 381).

HOLLANDA MEVZUATINA GÖRE GÖÇMENLERİN YEREL DÜZEYDE OY KULLANMA VE SEÇİLME HAKLARI

Demokrasinin bir gereği olarak belirli bir süredir ikamet eden yerleşik yabancılara, yerel düzeyde seçimlerde oy kullanma ve seçilme hakkı verilmektedir. Hollanda, bu hakkın yerleşik yabancılara tanındığı ülkelerden birisidir. Bu hak Hollanda Anayasası’nın 130. maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Hollanda’daki yerleşik yabancıların oy kullanma ve seçilme hakkının daha iyi anlaşılabilmesi için Hollanda Kraliyet Anayasa’sının yanı sıra Hollanda Seçim Kanunu bağlantılı olarak incelenmiştir.

Hollanda Kraliyet Anayasası’nda Oy Kullanma ve Seçilme Hakkı

1848 tarihli Hollanda Kraliyet Anayasası, son olarak 3 Temmuz 1987 tarihli Devlet Kanunuyla, 3 Temmuz 1987 tarih ve 271 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak değiştirilmiştir. Hollanda Kraliyet Statüsü ve Hollanda Kraliyet Anayasası ve olmak üzere iki kısımdır. Anayasa kısmı 8 bölüm, 142 maddeden oluşmaktadır. Hollanda Kraliyet Anayasası’nın birinci kısmının 54. maddenin 1. kısmına göre; *“Hollanda’da ikamet etmeyen Hollandalılara ilişkin düzenlemeler saklı kalmak koşuluyla, İkinci Meclis’in (Millet Meclisi) üyeleri (milletvekilleri), on sekiz yaşını dolduran Hollandalılar tarafından doğrudan seçilir.”* hükmü mevcuttur. 56. maddede ise *“Eyalet milletvekili olmak için, Hollandalı olmak, on sekiz yaşını doldurmuş olmak, seçme ve seçilme hakkı elinden alınmamış olmak gereklidir.”* hükmü mevcuttur. 56. maddede belirtilen *“...Hollandalı olmak, ...”* hükmüyle de, parlamento seçimlerinde ve referandumlarda oy kullanma hakkını yalnızca Hollanda vatandaşlarına tanımıştır. Hollanda Anayasası’nın bu ifadesinden, yerleşik yabancıların parlamento seçimlerinde ve referandumlarda oy kullanamayacağı açıkça görülmektedir. Ancak yerleşik yabancıların siyasi partilerin temsilcilerini seçilebilme hakkı olduğu belirtilmektedir (Yontar ve Savut, 2016: 268-269).

Hollanda’da yerel seçimlerle ilgili hükümlere bakıldığında, ulusal düzeyde oy kullanmanın aksine yerleşik yabancılara bu hakkın verildiği görülmektedir. Hollanda Kraliyet Anayasası’nın birinci kısmının 130. maddesi Hollanda’da yaşayan yerleşik yabancılar ile ilgilidir. Maddeye göre; *“Hollanda’da ikamet eden yabancılar, aynen Hollanda vatandaşları için geçerli olan koşulları yerine getirdikleri takdirde, belediye meclisi seçimlerinde, seçme ve seçilme haklarını kullanabilirler.”* Zira demokratik değerlere sahip ve insan haklarına saygılı bir ülkenin anayasasında yerleşik yabancılara ilgili böyle bir hükmün olması (Yontar, 2011: s. 98), takdirle karşılanması gereken bir husustur.

Hollanda Seçim Kanunu’nda Oy Kullanma ve Seçilme Hakkı

Hollanda Seçim Kanunu’na göre, yerleşik yabancıların yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme haklarına ilişkin hükümler Hollanda Kraliyet Anayasa’sıyla paraleldir. Kanunun Belediye Meclisi (Municipal council) bölümüne göre;

Hollanda'da, belediye meclisi seçimleri dört yılda bir gerçekleşir. Hollanda'da 400'ün üzerinde belediye bulunmaktadır ve belediyeler seçimlerin düzenlenmesinden sorumludur. Ayrıca bir belediye meclisinin büyüklüğü belediyenin nüfus sayısına bağlıdır. Belediye meclis üye sayısı sürekli tek sayıdadır. Belediye Meclisi Seçimlerinde bireylerin oy kullanabilmesi için Hollanda vatandaşı olması gerekmektedir. Ayrıca Hollanda'da ikamet, Avrupa Birliği'nin diğer üye devletlerin vatandaşları da oy verme ve seçimler de aday olma ile ilgili olarak Hollanda vatandaşları ile aynı haklara sahiptir. Avrupa Birliği dışındaki ülkelerin vatandaşlarının ise oy kullanabilmek ve seçimlerde aday olabilmek için yasal olarak Hollanda'da beş yıl ikamet etmiş olması gerekmektedir (<http://www.kiesraad.nl>, Erişim tarihi: 20.02.2018).

GÖÇMEN ENTEGRASYON POLİTİKASI İNDEKSİNE (MİPEX- MİGRANT INTEGRATION POLİCY INDEX) GÖRE HOLLANDA'NIN KONU ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Göçmen Entegrasyon Politikası İndeksi (Migrant Integration Policy Index-MIPEX), göçmenleri tüm AB Üye Devletleri, Avustralya, Kanada, İzlanda, Japonya, Güney Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Türkiye ve ABD'ye entegre etmeye yönelik politikaları ölçen benzersiz bir araçtır. Bu değerlendirme öncesinde MIPEX'in ne olduğuna ve neyi amaçladığına kısaca değinmekte yarar bulunmaktadır.

MIPEX Nedir?

Göçmen Entegrasyon Politikası Dizini (MIPEX) ilk olarak 2004'te ikinci olarak 2007'de daha sonra 2010'da ve son olarak da 2014'te tamamlanmıştır (<http://www.mipex.eu/what-is-mipex>, Erişim tarihi: 20.03.2018). 2015 itibariyle MIPEX verileri, yukarıda belirtilen ülkelerle birlikte 38 ülkeyi kapsamaktadır (Yontar ve Savut, 2016: 264). 2018 yılı itibariyle ise 38 ülkede, 8 politika alanı ve 167 politika göstergesi (MIPEX, 2018) kullanılmaktadır. MIPEX, kilit politika aktörlerini entegrasyon yönetişimi ve politika etkinliğini iyileştirmek için göstergelerin nasıl kullanılacağı konusunda kullanıcılarını bilgilendirmektedir. Bu amaçla, proje politika etkililiğini etkileyebilecek entegrasyon sonuçlarını, entegrasyon politikalarını ve diğer bağlamsal faktörleri belirler ve ölçer, politikaların gerçek ve potansiyel faydalanıcılarını açıklar, entegrasyon politikası etkilerinin yüksek kaliteli değerlendirmelerini toplar ve analiz eder.

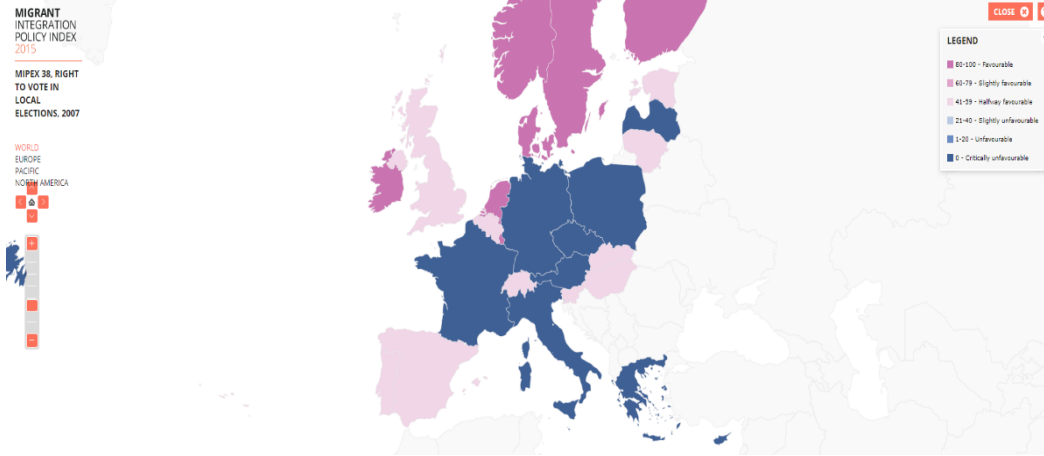
MIPEX, işgücü piyasasına erişim, yeniden aile birliğini sağlama, uzun dönemli yerleşim, eğitim, sağlık, siyasal katılım, vatandaşlığa giriş ve ayrımcılık karşıtlığı olarak tanımlanan 8 politika alanını kapsamaktadır. MIPEX, bu politika alanlarıyla Avrupa'da göçmenlerin entegrasyonu amaçlamaktadır (MIPEX, 2018). Bu çalışmada 8 politika alanından bir tanesi olan siyasal katılımın alt dalı olarak nitelendirilebileceğimiz seçim haklarından yerel düzeyde oy kullanma ve aday olma hakkına odaklanılacaktır.

Hollanda'da Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı

Daha önceden de belirtildiği üzere Hollanda Kraliyet Anayasası'nın birinci kısmının 130. maddesi Hollanda'da yaşayan yerleşik yabancıların, aynen Hollanda vatandaşları için geçerli olan koşulları yerine getirdikleri takdirde, Belediye Meclisi seçimlerinde, seçme ve seçilme haklarını kullanabileceğini belirtmektedir. Yine aynı şekilde Hollanda seçim kanununa göre de, yerleşik yabancıların yerel düzeyde seçme ve seçilme haklarına ilişkin hükümler Hollanda Kraliyet Anayasa'sıyla paraleldir.

2014 yılında tamamlanan MİPEX IV çalışması tüm AB Üye Devletleri, Avustralya, Kanada, İzlanda, Japonya, Güney Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre, Türkiye ve ABD ile birlikte 38 ülkeyi kapsamaktadır. Aşağıda MİPEX'in 2007, 2010 ve 2014 yıllarındaki çalışmaları kapsamında Hollanda özelinde değerlendirilen haritalar sunulmuştur. Haritaların Avrupa'yı kapsamaması, Avrupa ülkelerinin göçmenlerin oy verme hakkıyla ilgili olarak mevcut pozisyonlarını topluca göstermesi ve Hollanda ile karşılaştırabilmemiz açısından önemlidir. 2014 tarihli MİPEX IV'den Avrupa ülkelerinin ve Hollanda'nın yerel seçimlerinde yerleşik yabancıların oy verme hakkının karşılaştırılması sonucu elde edilen sonuçlar aşağıdaki haritada renkli ölçek kullanılarak verilmiştir.

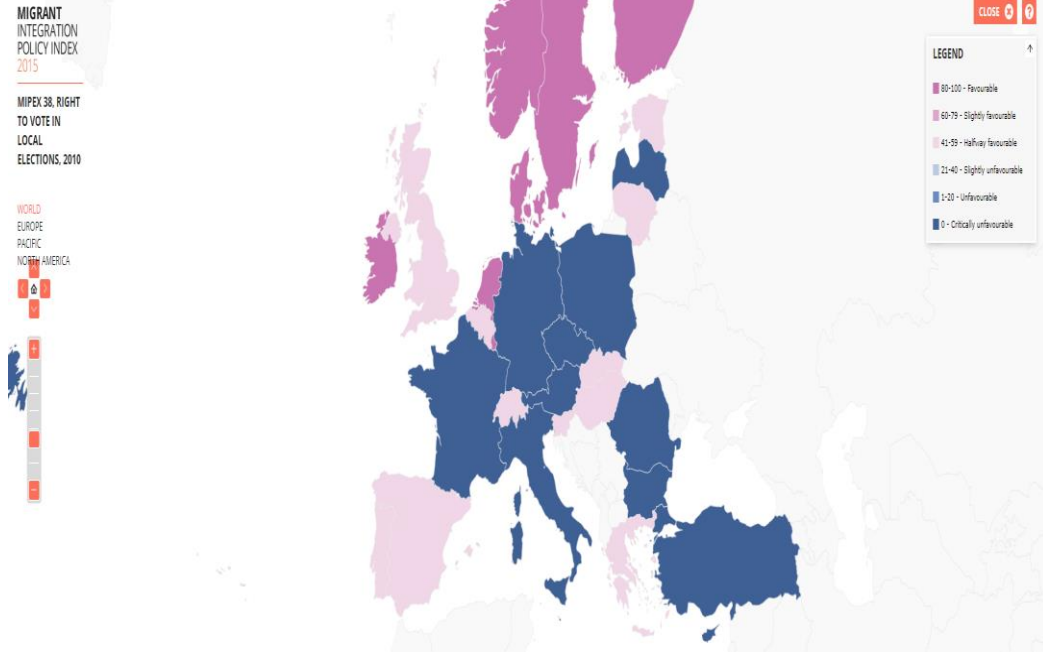
Şekil 1: 2007 İtibariyle Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı Bakımından Hollanda

Kaynak: (MIPEX, 2018).

2007 yılı itibariyle MİPEX haritasına baktığımızda yerel seçimlerde oy kullanma hakkının Hollanda'da mevcut olduğu gözükmemektedir. Aşağıdaki 2010 yılı itibariyle yerel seçimlerde oy kullanma hakkını gösteren haritada hem Hollanda hem diğer ülkeler açısından bir kıyaslama olanağı olması Avrupa'daki yerel seçimlerde oy kullanma hakkının hangi ülkeler tarafından verildiğinin görülmesi adına önem arz etmektedir. Hollanda'nın derecesinin olumlu (80-100) seviyede bulunduğu görülmektedir.

Şekil 2: 2010 İtibariyle Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı Bakımından Hollanda

Kaynak: (MIPEX, 2018).

2010 yılı MIPEX ülkeleri oy kullanma haritasına baktığımızda 2007 yılı haritasında çok olumsuz düzeyde olan Yunanistan'ın (0), orta düzeyde (41-59) olumlu dereceye yükseldiğini ve dolayısıyla renginin de değiştiğini görmekteyiz. Ancak konumuzu teşkil eden Hollanda'da ise hem 2007 yılındaki haritada hem 2010 yılındaki haritada herhangi bir renk değişikliği olmadığı, ölçeğin olumlu (80-100) seviyede bulunduğu görülmektedir. Diğer ülkelerde ise herhangi bir değişiklik bulunmamaktadır.

Şekil 3: 2014 İtibariyle Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı Bakımından Hollanda

Kaynak: (MIPEx, 2018).

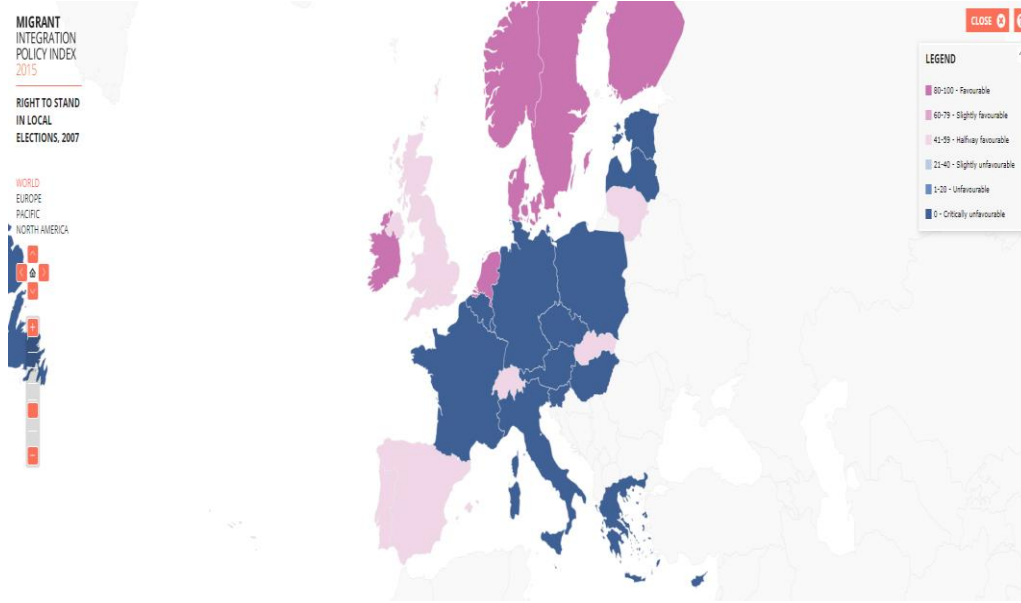
2014 yılı MIPEx ülkeleri oy kullanma haritasına baktığımızda 2010 yılı haritasında orta düzeyde (41-59) olumlu dereceye yükselmiş olan Yunanistan'ın tekrardan çok olumsuz seviyeye (0) indiği görülmektedir. Ancak konumuzu teşkil eden Hollanda'da ise hem 2007 yılındaki haritada hem 2010 yılındaki haritada hem de 2014 yılına ait haritada ölçeğinin olumlu (80-100) seviyede bulunduğu görülmektedir. Diğer ülkelerde ise herhangi bir değişiklik bulunmamaktadır.

Hollanda'da Yerel Seçimlerde Aday Olma Hakkı

Yerleşik yabancıların Hollanda Kraliyet Anayasasına göre, yerel seçimlerde oy kullanmanın yanı sıra aday olma hakları da bulunmaktadır (md. 130). Yine Hollanda Seçim Kanunu'na göre de, yerleşik yabancılar yerel düzeyde oy kullanma hakkına sahip olduğu gibi seçilme hakkına da sahiptir. Hollanda Seçim Kanunundaki bu hükümler Hollanda Kraliyet Anayasa'sıyla paralellik göstermektedir.

Yerleşik yabancıların yerel seçimlerde aday olma hakkının gösterildiği haritaların değerlendirilmesi de oy kullanma hakkı bölümündeki haritaların değerlendirildiği şekilde yapılmıştır. Sırasıyla önce 2007, 2010 ve daha sonra 2014 sonuçları değerlendirilmiştir.

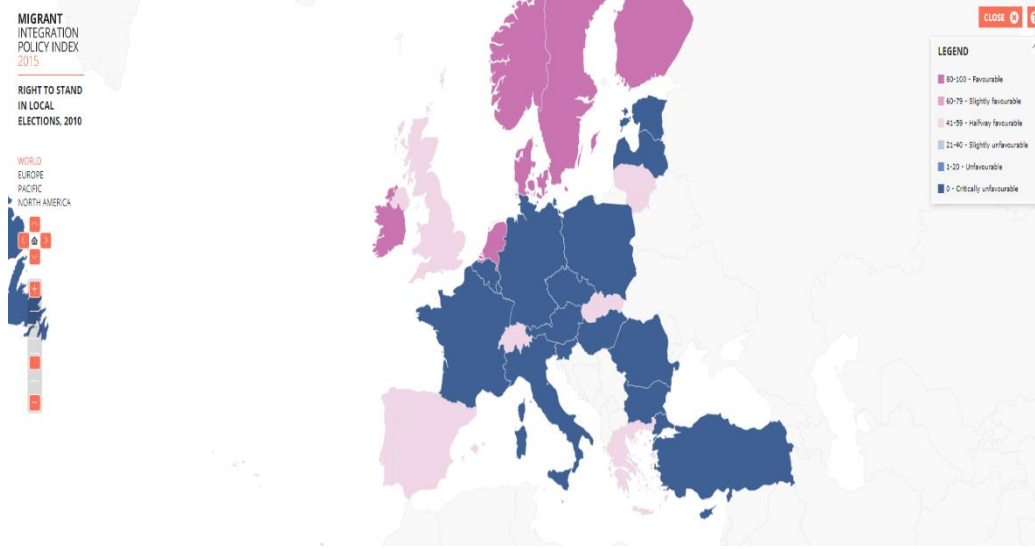
Şekil 4: 2007 İtibariyle Yerel Seçimlerde Aday Olma Hakkı Bakımında Hollanda

Kaynak: (MIPEX, 2018).

2007 yılı itibariyle MİPEX haritasına baktığımızda yerel seçimlerde aday olma hakkı Hollanda'da olumlu (80-100) seviyesinde olduğu görülmektedir. Hollanda'nın yanı sıra İsveç, Norveç, Finlandiya, İrlanda'da olumlu (80-100) sevedir. Yerleşik yabancılara aday olma hakkı verilmeyen ülkeler koyu lacivert renkleriyle gösterilmiştir. Yine aşağıda 2010 yılı itibariyle yerel seçimlerde aday olma hakkını gösteren haritada hem Hollanda hem diğer ülkeler açısından bir kıyaslama olanağı olması Avrupa'daki yerel seçimlerde aday olma hakkının hangi ülkeler tarafından verildiğinin görülmesi adına önem arz etmektedir.

Şekil 5: 2010 İtibariyle Yerel Seçimlerde Aday Olma Hakkı Bakımından Hollanda

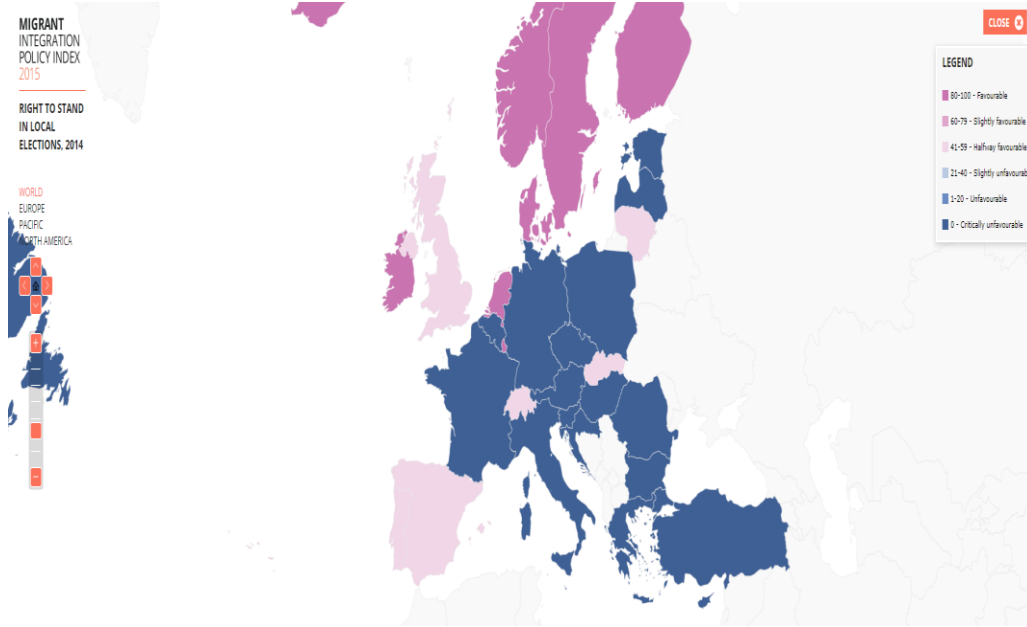
Kaynak: (MIPEX, 2018)

2010 yılı MIPEX ülkeleri aday olma haritasına baktığımızda Yunanistan’ın olumsuz (0) seviyeden orta düzey (41-59) seviyesine çıktığını görmekteyiz. Hollanda’nın ise hem 2007 yılı haritasında hem 2010 yılı haritasında olumlu (80-100) seviyede olduğu görülmektedir. Hollanda’nın yanı sıra İsveç, Norveç, Finlandiya, İrlanda’da da olumlu (80-100) seviyede olduğu görülmektedir.

Hollanda açısından yerleşik yabancılarla hem yerel seçimlerde oy verme hem yerel seçimlerde aday olma bakımından 2007 ve 2010 yılları MIPEX haritaları daha öncesinde konuyu ele aldığımız mevzuat çerçevesinde tutarlılık göstermektedir. Haritalara baktığımızda yerel seçimlerde oy kullanma ve aday olma hakkı verilmeyen ülkeler koyu renkli olarak gösterilmiştir. Hollanda’nın ise haritalardaki rengi olumlu olduğunu gösteren açık renklerle belirtilmiştir.

Diğer taraftan Hollanda açısından bu iki çalışma aralığında 2007 yılında olduğu gibi 2010 yılında da yerleşik yabancılarla hem yerel seçimlerde oy kullanma hem de aday olma hakkı verildiğinden şekillerde sütun yükseklikleri de 100 puan seviyesinde oluşmuştur.

Şekil 6: 2014 İtibariyle Yerel Seçimlerde Aday Olma Hakkı Bakımından Hollanda

Kaynak: (MIPEX, 2018)

2014 Yılı MIPEX ülkeleri haritasına baktığımızda Yunanistan'ın orta düzeydeki durumunu (41-59) koruduğunu görmekteyiz. Hollanda'nın ise hem 2007 yılı haritasında hem 2010 yılı hem de 2014 haritasında olumlu (80-100) seviyede olduğu görülmektedir. Hollanda'nın yanı sıra İsveç, Norveç, Finlandiya, İrlanda'da da olumlu (80-100) seviyede durumunu koruduğu görülmektedir.

Hollanda açısından yerleşik yabancılarla hem yerel seçimlerde oy verme hem yerel seçimlerde aday olma bakımından 2007, 2010, 2014 yılları MIPEX haritaları daha öncesinde konuyu ele aldığımız mevzuat çerçevesinde tutarlılık göstermektedir. Haritalara baktığımızda yerel seçimlerde oy kullanma ve aday olma hakkı verilmeyen ülkeler koyu renkli olarak gösterilmiştir. Hollanda'nın ise haritalardaki rengi olumlu olduğunu gösteren açık renklerle belirtilmiştir.

Diğer taraftan Hollanda açısından bu iki çalışma aralığında 2007 ve 2010 yılında olduğu gibi 2014 yılında da yerleşik yabancılarla hem yerel seçimlerde oy kullanma hem de aday olma hakkı verildiğinden şekillerde sütun yükseklikleri de 100 puan seviyesinde oluşmuştur.

SONUÇ

Demokratik yaşam kalitesi yönüyle öne çıkan etik katılım anlayışı, yerleşik yabancıların vergi ödeme ve iş alanı oluşturma gibi fonksiyonları yerine getirmesi nedeniyle vatandaşa tanınan hakların aynısına sahip olmalarını haklı görmektedir. Bu sebeple yerleşik yabancılara oy kullanma ve seçilme hakkı tanıma sorunu uluslararası akademik çalışmaların ve Avrupa Konseyi kararlarının ilgi odağı haline gelmiştir. Bu konu uzun süredir tartışılmaktadır. Kanaatimizce yerleşik yabancıların en azından yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkına sahip olması demokrasi ve insan hakları açısından önemli bir gelişmedir. Zira oy kullanma ve aday olabilme vatandaşlara tanınan bir ayrıcalıktan ziyade bir insan hakkı olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekmektedir.

AB ve Avrupa Konseyi üyesi olan Hollanda çalışmada detaylı bir şekilde incelenerek şu sonuçlara varılmıştır: Hollanda'nın topraklarında uzun süredir bulunan yerleşik yabancılara yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkını tanıdığı görülmektedir. Yerleşik yabancılara bu hakların tanınmasını etkileyen faktörler tarihsel ve sosyolojik arka plan ile alınan göç ve ulus bilincinin oluşum sürecidir. Hollanda'nın, topraklarında ikamet eden yerleşik yabancılara yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkını tanıması yerel demokrasinin kalitesi bakımından olumlu olarak değerlendirilebilir.

Bu hakların tanınması için belirli bir süre ikamet etme şartının aranması genel kabul gören bir muameledir. Hollanda mevzuatındaki, beş yıllık ikamet sonrasında yerel düzeyde oy kullanma ve seçilme hakkı tanınması uygun görülebilir. Hollanda temel alınarak yaptığımız bu çalışmada belirtilen tüm bu hususlardan sonra yerleşik yabancıların ikamet ettikleri ülkenin vatandaşları gibi hareket etmeleri gerektiğinin farkına varmaları ve bu sorumluluğun bilincinde olmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Borchard, E. M. (1914). *The Diplomatic Protection of Citizens Abroad, or the Law of International Claims*. New York: The Banks Law Publishing Co.

Council of Europe (2018). Conventions. 26.03.2018 tarihinde coe.int: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=144&CM=8&DF=18/10/2009&CL=ENG> adresinden alındı.

Earnest, D. C. (2008). *Old Nations New Voters- Nationalism, Transnationalism and Democracy in the Era of Global Migration*. Albany: State University of New York Press.

- Erat, V. (2013). Yerleşik Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımlarında Bir Araç Olarak: Bilgi Edinme ve Dernek Hakkı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 277-290.
- Gözler K. (2015). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Groenendijk, K. (2008). *Local Voting Rights for Non-Nationals in Europe: What We Know and What We Need to Learn*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Hayduk, R. (2006). *Democracy for All: Restoring Immigrant Voting Rights in the United States*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- IPU. (2018). *Inter-Parliamentary Union*, 09.05.2018 <http://archive.ipu.org/english/home.htm> adresinden alındı.
- TAM, (2007). *Hollanda ve Avrupa Birliği'ndeki Türk Nüfus, Hane Verileri ve Girişimcilerin Ekonomik Gücü*. Essen: Türkiye Araştırmalar Merkezi.
- Koca M. (2002). AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı. *Türk İdare Dergisi*, 436, 97-133.
- MIPEX. (2018). Access to Nationality. 20.03.2018 tarihinde Migrant Integration Policy: <http://www.mipex.eu> adresinden alındı.
- Önder, Ö. (2005). Hollanda Yerel Yönetimleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 14(2), 35-63.
- Özgürel G. & Avcıkurt C. (2018). Yerleşik Yabancıların Türkiye Turizmine Etkileri: Marmaris İlçesi Örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15 (1), 195-225.
- Öztürk, N. (2013). Yabancıların Yerel Seçimlerde Oy Kullanma Hakkı, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 33(1), 125-168.
- Rosberg, G. M. (1978-1979) Aliens and Equal Protection: Why Not the Right to Vote?. *Immigration and Nationality Law Review*, 75(5/6), 1092-1136.
- Statistics Netherlands (2018). Population Counter. 26.03.2018 tarihinde <http://www.cbs.nl/nlNL/menu/themas/bevolking/cijfers/extra/bevolkingsteller.htm> adresinden alındı.
- Statistical Yearbook of the Netherlands (2011). 26.03.2018 tarihinde Statistics Netherlands: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/D4D0493E-8A94-4509-A0F1-310ADD8E7614/0/2011A3pub.pdf> adresinden alındı.
- Statistical Yearbook of the Netherlands (2014). 26.03.2018 tarihinde Statistics Netherlands: <https://www.cbs.nl/en-gb/publication/2014/29/statistical-yearbook-of-the-netherlands-2014> adresinden alındı.

TDK. (2018). *Türk Dil Kurumu*. 09.05.2018 tarihinde <http://www.tdk.gov.tr> adresinden alındı.

Tiburcio, C. (2001). *The Human Rights of Aliens Under International And Comparative Law*. London: The Hague.

Toprak Z.& Karakurt, A. (2009). Türkiye'de Yabancı Mezarlıkları ve Stratejik Yaklaşımlar. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 73-99.

USAK. (2008). *Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara,.

Üstünışık, B. (1992). *Bazı Ülkelerde Yerel Yönetim Modelleri*. Ankara: DPT Sosyal Planlama Gn. Müdürlüğü Planlama Dairesi.

Waldrauch, H. *Electoral Rights for Foreign Nationals: A Comparative Overview of Regulations in 36 Countries*. Vienna: European Centre for Social Welfare Policy and Research.

Yontar, İ. G. (2011). *Avrupa Konseyi Kararlarında Yerleşik Yabancıların Yerel Düzeyde Seçme ve Seçilme Hakları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yontar, İ. G. & Savut, E. (2016). Seçilmiş Avrupa Ülkeleri ve Türkiye'de Göçmenlerin Siyasal Katılımı. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 251-288.

20.02.2018 tarihinde

http://www.bekircebeci.com/index.php?option=com_content&task=view&id=45&Itemid=59 adresinden alındı.

20.02.2018 tarihinde

http://www.kiesraad.nl/nl/Overige_Content/Bestanden/Engelse_website/Elections_and_the_election_law.pdf, 20.02.2018 adresinden alındı.